

Anul VII

Țara Noastră

FONDATOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL VII

No. 46

14

NOEMVRIE

1926

În acest număr: Alexandru Hodoș de G. M. Ivanov; Imn minciunii de Iustin Ilieșiu; Pe marginea vremii: despre Doamna de Noailles și alte beizadele de N. Lupu Kostaky; Doamne, ce-ai făcut? de C. A. Rusei; Producția aurului și problema monetară a statului român de Pămpiliu Cioban; „Nedreptățile” expropriierii de Corneliu I. Codarcea; Organizarea proprietăților: Comasările în Ardeal de Ion Iacob; Insemnări: Școale fără clădiri; Sărbătorirea lui Victor Lazăr; Secțiunea medicală a „Astreii”; Jubileul „Cuvântului” etc. etc.

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: PIATA CUZA VODĂ

Un exemplar 10 Lei

Țara Noastră

Alexandru Hodoș

Ce ar fi fost dacă Alexandru Hodoș ar fi murit acum câteva luni? (Ce început, ce sinistru și infam început de articol despre un om, căruia din tot sufletul și cu toată dragostea îi dorești și îi urezi o longevitate matusalemică! Cel d'întăiu, Alexandru Hodoș ca *ziarist* va înțelege zvârcolirea gândului meu care vrea să se exprime integral și cu amploarea cu care plutește în spiritul meu).

Adevărat, ce ar fi fost dacă Alexandru Hodoș ar fi murit, acum câteva — de pildă șeapte luni? Ce s'ar fi petrecut în lumea literilor noastre? Bine, — s'ar fi anunțat, că s'a stins un ziarist, dar noi cari cu toți suntem mai mult sau mai puțin ziarști, știm că moartea unuia dintre noi este o sinceră plăcere și satisfacție burgheză pentru o lume, în mijlocul căreia ziaristul e, poate pe drept, un element odios ca un bulldog anost și cu colții nezdobiți cum trebuie.

Ca ziarist deci Alexandru Hodoș n'ar fi lăsat nici o dără, nu vorbesc de urme indestructibile, fiindcă viața lui n'a tras o brazdă. Destinul lui Hodoș, e destinul oricărui *ziarist*: ori cât de mare ar fi sau ori cât ai căuta să-l prinzi cu telescopul în imensitatea insignifianței sale, ziaristul prin definiție, în economia intelectuală a unui popor e un element parazitar, — se hrănește cu ideile altora, dacă a evoluat până la idei, se îngrașe din faptul divers, care e o idilă, o dramă, o tragedie cotidiană a vlermăriei umane; — ori de câte ori mă surprind că sunt ziarist, deci în fiecare zi, în fiecare clas, în coșmarul meu nocturn, mă sfărâ mă regretul de viața mea pierdută...

Ai înțeles vreodată ce grozăvie este să fii ziarist, collega Hodoș? Personal eu sunt dispus să înțeleg și să iert disprețul aceloră ce se feresc de noi, și din naștere, prin faptul că nu s'au făcut ziarști, își atribuie o superioritate morală.

Prin ce ne justificăm atunci tragedia de a fi ziarști? Să vorbesc

de Alexandru Hodoș, înseamnă să întreprind justificarea acestui calvar, al lui, și al nostru al tuturor! Nu exagerez: răstigniți pe crucea unei nebunii, unei halucinații, unei vanități, unei necesități de bucată de pâine, sau a unei *credințe*, simțim de atâtea ori că se apropie de buzele noastre, pe trestia disprețului unanim, mărturisit sau mascat, burete mulat în fiere și oțet...

* * *

În rândurile generației actuale, eminentamente militantă, Alexandru Hodoș a venit cu o credință. A venit cu *capacitatea de a crede*, de aceia despre el spun că este un caracter. Filisterii științei, întreprinzând cu metodologii corespunzătoare, explicarea acelei frumuseți ale spiritului, căreia îi zicem caracter, ne spun că *omul de caracter* este acela care reacționează *constant* și într'un singur fel la fenomenalitatea curgătoare și schimbătoare a vieții. Generalizată, concepția convine și omului suferind de cancer, știut fiind că aceasta boală e constantă: cancerosul e atunci om de caracter?

Mai simplu, îmi explic colegul prin intuiția ignoranței mele de ziarist: Alexandru Hodoș s'a revelat un caracter în rândurile generației actuale, aducând o credință *morală*.

Ce nu putem tăgădui, noi aceștia care ne permitem a gândi? faptul, că acești ani de după războiu, prezintă o urâtă epocă de *decrystalizare morală*. O perioadă de timp, care pare a-și fi pierdut centrul, sensul și idealul moral, care și-a contopit dimensiunile, s'a zdrobit, s'a pulverizat, și s'a prefăcut în haos. Nu este vorba de o catastrofă a civilizației, a valorilor materiale, — răsturnarea și nimicirea lor nu este încă nici măcar un început de criză. Suprimați, ipotetic, electricitatea și tot ce ne leagă de ea. Înseamnă că omul s'a înfundat în barbarie? Că s'a transformat într'o fiară? Dar noi cei ce ne permitem a gândi și a alegoriza — probabil pentru a ne masca ignoranța noastră bohemă — observăm și constatăm, și atunci când suntem trezi, și atunci când cădem în transele coșmarului, că în fața noastră din sânul haosului în care ne-am cufundat, răsare hdoasă, colțuroasă și rânjitoare, *mutra fiarei*, cere seamănă cu chip de om, fiara despre care ne vorbește Apostolul Ioan în Apocalipsa lui. Fiara, care răsare din beznă: simbol în carne și în oase a epocii acesteia în care valorile morale s'au decrystalizat toate. Fiara apocaliptică, ce seamănă și nu seamănă a om, ca orice apariție degradată, vine cu tendința să transforme societatea contemporană într'un mușuroiu pseudouman, în care în primul rând se calcă legea dumnezească și legea omenească. Principiul animalic astfel se afirmă ca un principiu absolut de conduită, de filozofie, de ideal, căruia în virtutea apocalipticității acestei vremi, trebuie să i se supună viața politică, socială, intelectuală și culturală. Să dovedească cineva că politica urmărește un ideal, că sociologia înfăptuiește armonia socială, că intelectul consolidează rațiunea divină, că cultura contemporană mai stă pe fundamentele sale sacrale. Fiara apocaliptică și-a creat și filozofia, care stigmatizează

timpul nostru: amoralismul. E ultimul argument al haotismului nostru amoral. Și în acest mediu, evident, inevitabil, logic, imperios, ziaristul trebuie să fie un vanitos, un halucinat, un nebun, stârpitură, un chip cu obrajii disproporționați, un apocaliptic, și un epileptic moral, dacă în sufletul său nu s'a păstrat întreg sistemul de *valori morale*, ale căror origini purced din absolutul divin, dacă spiritul lui nu-i dă curajul să vină cu *credința în ele*.

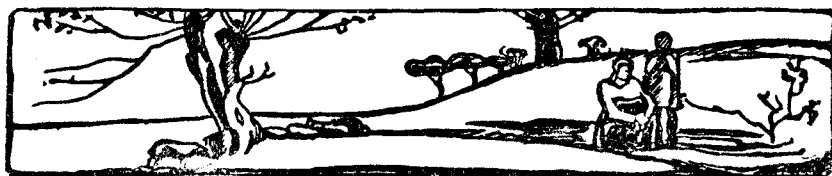
Alexandru Hodoș a venit cu aceasta credință. Aceasta credință i-a statornicit linia de permanentă conduită, de constantă reacțiune față de haosul moral din afară, de intransigentă îndărătnicie în lupta pentru biruințele văzute și nevăzute ale moralei, de optimism în renașterea, în transfigurarea noastră omenească. Acestor capacități — le dăm numele de *caracter*. Prin ele ne vom explica de ce lui Alexandru Hodoș îi cade meritul, în generația noastră tânără, să se împodobească mai potrivit cu aceasta frumusețe morală.

Prin necesitatea lui de a afirma acest optimist, justificăm ziaristica în general, și pe noi, pe toți halucinații laolaltă.

Alexandru Hodoș este simbolul generației tinere, care își recapătă în haosul moral, chipul și asemănarea de om.

Din natură — el nu poate fi deci un epigon. După aspirațiile sale — nu poate deveni un adept. Prin destin îi e hotărât să fie un *colaborator*. Și prin conștiință, și-a găsit locul alături de d. Octavian Goga.

G. M. IVANOV

Imn Minciunei

*O, tu gigantică Minciună, ce-aprinzi în suflete florii,
Cântări de slavă îți închină pe-altar de aur muritorii*

*Te caută bătrâni și tineri și îți înalță catedrale,
Cerșind în noaptea ce-i cuprinde scânteii din darurile tale.
În templele cu statui false cărunții preoți te propagă,
Și tu întinzi împărăția, măreață, peste lumea 'ntreagă.
Te poartă 'n sân femei bătrâne la fel cu fetele fecioare,
Și pretutindeni ești slăvită în cântece de sărbătoare.*

*Puterea ta e uriașă — nemărginită ca și tine —
Și cine nu îngenunchează în fața ta Minciună, cine ?*

*Te-aseamănă cu nemuirea răscolitorii de știință,
Și văd în tine mântuirea cei copleșiți de suferință,
Te lefăiești ca o prânșesă în somtuosele palate,
În corturi tu ești unic idol și 'n lume ale tale-s toate.
Tu făurești și legi și crime, tu dai odihnă și putere
Și ale lutului albine îți sorb otrăvitoarea miere.
Tu ești viață, tu ești moarte, pământ și cer sau nebunie, —
Tu ne-ai creiat pe toți, Minciună, și-ai tăi suntem pentru vecie !*

*Tu ne ești mamă iubitoare și adevăr ne ești Minciună,
La masă plângi cu păcătoșii — și râzi cu Zeii împreună.*

IUSTIN ILIEȘIU

Pe marginea vremii

Despre doamna de Noailles și alte beizadele

Contesa Anne de Noailles, una din personalitățile cele mai cunoscute ale literaturii franceze contemporane, a înlocuit de o bucată de vreme în interesul cititorilor noștri de jurnale, arzătoarea chestiune, dacă femeilor le stă mai bine tunse sau împodobite cu bălaile coșife ale strămoașelor: Pasionanta actualitate a doamnei de Noailles în cercurile largi ale alfabetismului nostru curios și indiscret se datorește refuzului ei încăpăținat, de-a-și recunoaște origina românească. Fiica lui Gh. orghie Bibescu și-a soției sale născută Mausourous beyi — un neam turcit de greco-armeni — doamna de Noailles preferă să se coboare rumai pe urmele mamei sale din înălțimele stâncoase ale Olimpului sau de pe platoul fertil al Araratului, de cât să descindă cu tatăl său din pădurile de brazi ale Carpaților Oltenești. În zadar au căutat s'o convingă argumentele logicei juridice, pornite din interpretarea elementară a actului său de stare civilă, sau să o miște apelurile sfâșitoare „la sângele, care apă nu se face” nu trebuie să se mai facă apă, astăzi când „România mare reprezintă o respectabilă putere Europeană”. S'înă și sublimă ca o statuie de Prasiteles, minunata evocatoare a florilor, a parfumurilor și a culorilor, a opus plaidoirilor savante a celor d'întâi ca și pathosului vibrant a celor din urmă, aceeași superbă și marmoreană nepăsare.

Doamna Anne de Noailles nu este la primă manifestare publică a româno-phobiei ei. Răspunzând prin anii 1912—13 unei anchete literare întreprinsă de revista pariziană „Les Annales” ea afirma atunci ca și astăzi origina ei grecească, spre cea mai cumplită idignare a autorului acestor rânduri, care s'a simțit obligat să protesteze într'un long feuilleton apărut în ziarul Bucureștean „La Politique”. De-atuncea entuziasmul generos al studentului adolescent s'a transformat sub influența pedagogică a vieții învățând să înțeleagă și să tolereze. Contesa de Noailles a rămas aceeași imuabilă, iar constanța ei impresionantă reprezintă de sigur un edificator monument de reculegere sufletească în viscolitul ocean al fluctuațiilor noastre din ce în ce mai repezi și mai dezordonate.

Motivele de ordin personal și literar, care determină pe doamna de Noailles să rămână sculptată în atitudinea ei — mai puțin jignitoare pentru neamul românesc, de cât pentru familia onorabilă a Bibestilor — sunt cu totul secundare. Crede în adevăr misticismul poetei delicate, că filiațiunea ei cu Parnasul se poate mai ușor și mai temeinic stabili prin Pindar Cynoscephalezul sau prin Ștefan Orpellan din Erzerum, de cât prin Mihail Eminescu, sau își închipuie mândria femeiei de lume, că ascendența Begului armeano-grec o apropie mai mult de superba tradiție a nenumăraților episcopi și cardinali, mareșali și ambasadori, miniștri și curteni, cari alcătuiesc galeria ilustră a Conților de Noailles, Duci de Ayen și de Monchy, Prinți de Port și Pairs ai Franței din anul 1663, de cât „hospodariatul“ strămoșului ei Muntean, chestiunea se reduce la un simplu fapt divers de snobism artistic sau de snobism mondin. Pentru noi capriciile etnologice a doamnei de Noailles nu pot fi interesante, de cât în măsura, în care ele oglindesc o latură extrem de interesantă, de cât în măsura, în care ele oglindesc o latură extrem de curioasă a procesului nostru de diferențiere socială. Româncă, grecoică sau armeană, poeta și Constesa Franceză, aparține în primul rând acelei misterioase confrerii, care constituită pe temelul unor documentațiuni fanteziste, pe imitațiunea unor drepturi străine, așezămintelor noastre naționale și mai ales pe abuzul indiferenței și servilismului așa zisei opinii publice, acaparează pe zi ce trece mai mult înăuntrul dar mai ales înafară țării noastre. reprezentarea cea mai nobilă, cea mai pură și cea mai distinsă a pământului dintre Dunăre și Carpați. Înțeleg prin aceasta. sindicatul „princiaturii“ noastre multicoloră, format în primul rând din descendenții mai mult sau mai puțin autentici ale raselor fanariote cu două tururi, pe cari vizirii din Sтамbul îl trimiteau în epoca decadenței politice a principatelor românești să hospodărească, în schimbul unui bir anual, pe șesurile bogate ale Munteniei și pe câmpiile mândre ale Moldovei.

Originele acestei „princiaturi“ sunt foarte recente. Ea s'a născut, ca atâtea altele, în a doua jumătate a secolului trecut, din contactul nostru cu civilizațiunile occidentale și formează una din nenumăratele manifestări ale bonjurismului, care ne ținând seamă de condițiunile reale ale organizațiunii noastre, economice, politice și sociale a imitat fără discernământ pe toate tărâmurile aparențele scripitoare ale instituțiilor apusene. Clasa noastră nobilă — boerii — nu a cunoscut în materie de titluri ereditare de cât unul singur: acela de boer; restul de la mare Vornic sau mare Ban și până la Isprăvnicul erau titlurile aleatorii ale funcțiunilor, ce exercitau în stat. Descendenții direcți și neamurile hospodarilor făceau parte din această numeroasă clasă boerească fără nici o altă perspectivă, de cât aceea recunoscută în general ordinului nobil și fără nici o altă distincțiune de cât acele a funcțiunei ce vremelnic ocupau. O excepție la regula generală se făcea în avantajul copiilor hospodarilor, cari cât trăiau și numai ei erau titulați cu grecescul: „beizade“. Ar fi o greșeală însă, să se creadă de aci, că beizadelele ocupau un loc mai înalt pe scara hierarhiei noastre aris-

tocratice. Autoritatea lor socială era în funcțiune de domnia trecătoare a părintelui lor; odată acesta mazilit, bezadele îl urmau în închi-soare și în surghiun sau rămâneau în cel mai bun caz pentru ele de pripas și de prăsilă pe la familiile boerești, cu care se încuscriseră în timpul gloriilor trecute. Ei deveneau astfel boeri, mai mult sau mai puțin puternici, după starea lor și-a neamurilor lor, și mai ales după placul noului gospodar. Atâta! Gelozia de clasă a familiilor noastre boerești — o democrație nobiliară în felul ei — le-ari refuzat mai mult.

Intrarea principatelor românești în orbita civilizațiilor occiden-tale a prezentat păturii noastre conducătoare nu numai faptele glorioase ale revoluției franceze și decaloagele bunului democrat, dar întregul somptuos edificiu a unor mărețe tradițiuni aristocratice. Din pan-ra-mele cu figuri de ceară, cari se perindau prin fața ochilor mirați ai ișlicarilor noștri, fiecare își alegea imaginea, după care vroia să-și croiască chipul și portul: unii l'au ales pe Mirabeau, alții pe Robes-pierre, alții în fine pe Montmorency, primul baron al Franței. Rezuatul a fost: renunțările grandilocvente, declamate după gustul și stilul celebrei nopți din 4 August 1729, sectarismele incoruptibile ale as-ceților „roșii“ și pădurea de arbori genealogici, cari împodobiți cu steme și blazoane felurite, s'au înălțat, ca prin minune, de pe o zi pe alta, pe ogorul boerilor românești.

Genealogiile erudite și blazoanele artistice aveau totuși un mare cusur: erau mute și muțenia lor le puna într'o vădită stare de infe-rioritate față de originalele lor din apus. Cuvântul dătător de viață, care notifică, valorifică și până la dovadă contrarie garantează autenticitatea nobleței este: titlul. Ori titluri ereditare de noblețe boerii noștri nu aveau și nici nu puteau obține dela noua organizație democratică a statului român. În această situațiune precară se prezentau pe tărâmul restrâns al relațiilor vieții private două soluțiuni: transformarea vechilor titluri de funcțiuni în titluri ereditare — era aceasta calea lungă urmată de aristocrațiile din Occident — sau adoptarea pură și simplă a titlurilor străine. Ambele soluții au dat greș: prima din cauza lipsei reale de timp și a lipsei de solidaritate a clasei noastre boe-rești; a doua pentru că inadaptabilă tradițiunei noastre istorice și lim-bajului curent. Baroni, viconți, conți, marchizi și duci români ar fi aluătuțit atâtea sunete goale, menite să se destrame nu numai la viscolul verbului demagogic — atuncea la modă — dar subț ridicolul veseliei generale. Rar, câteva din cucoanele noastre mari au încercat să călă-torească prin anonimatul străinătăței gățite cu asemenea podoabe aca-dabrante. Ecoul isprăvilor lor a rămas păstrat de romanele franceze ale timpului, în cari „les comtesses valaques“ apar din când în când subț chipurile îndoinice a unor frumoase și exotice aventuriere. Cu trecerea riguroasei vâmi dela Predeal întrebuințarea acestei mărfi, bune exclusiv pentru uzul portarilor, modistelor și Don Juanilor din apus, era definitiv abandonată.

Absența unei titulaturi recunoscute distrugea ființa clasei noastre boerești și dintr'un alt punct de vedere; ea dădea puțința tuturor pofteilor ambițioase și suspecte să ocupe ca pe un „resnullius“ acest

ogor neapărat și să revendice față de terți „beneficiile unui legitim drept de proprietate. Anonimatul legal al clasei noastre nobile transformă astfel nu numai pe boeri în „roturiri“, dar îngăduia de fapt fiecărui roturier să fie boer. De aci și înflorirea acelei ilustre plelade de escroci români, care a murdărit faima numelui nostru în streinătate și mai ales multiplicarea jumătăților de escroci mai mult sau mai puțin conștienți, cari cu câte doi „p“ sau câte doi „n“ au sfârșit prin a-și impune blazoanele de tinichea snobismului societății noastre. Boerli noștri mari și mici — din cari unii fără îndoială egalau în tradiție nobiliară neamurile cele mai de seamă din apus — au fost astfel striviți de cleștele unei fatalități inexorabile și decăderea clasei lor nobile definitiv sigilată. În zadar mai încearcă astăzi încăpăținarea unora să reziste, invocând mărturisirea cronicilor prăfuite și a rigidelor tablouri de familie. Povestea lor obosește și plictisește, ca refrenul unui maniac. Ei se pierd de-almint rea pe urmele cobzei lui Barbu lăutaru, ca un vechi cântec bătrânesc, prin deșertul melancolic al orașelor noastre de provincie sau prin tristețea parcurilor părăginite. Să lăsăm frunzele veștede ale toamnei să se troenească pioase peste trunchiurile doborâte ale falnicilor copaci de altă dată...

Pe măsură ce clasa noastră boerească se pierdea cu o discreție și elegantă resemnare din noua organizațiune socială, se ridicau, mai puțin din mijlocul ei, ca din dependențele sale, rubedeniile numeroase ale foștilor gospodari. Beizadelele, copiii, unchii, verii și nepoții lor de toate categoriile, întreagă această porfirgenitură, izvorâtă din mahalalele Fânarului și din peșterea A'baniei, umpleau cu fastul averilor lor, strânse prin silnicie, cu pretențiile lor heghemonioase și cu aroganța lor guralivă, golul lăsat de prăbușirea clasei noastre nobile în structura societății românești. Echivalând pe gospodarul, care în ierarhia slujbașilor turci ocupa un loc egal cu acela al Pașei dela Vidin sau a Beyului insulei Samos — un înalt dar instabil și inamovibil funcționar al Sublimei Porți — cu seigneurul neereditar și aproape suveran al marilor fiefuri din apus, beizadelele și rudele lor au uzurpat titlul de: Prinț. Uzurparea lor a fost cu atât mai ușoară, cu cât în spiritul simplist și ignorant al maselor se putea ușor naște confuzia, între „administratorul“ vremelnic al vreunui principat și stăpânitorul său legitim, pe baza unui drept recunoscut de moștenire.

Titlul de „prinț“ reprezenta imensul avantaj de-a nu fi un neologism neadaptabil tradițiunii istorice și limbei românești, în care mai vibra ecoul Voivodatelor independente. Dacă conții și marchizii români erau meniți să întruchipeze pururi suspecte și hilariente fantoze, principii români intrau, oricât de anemici, în domeniul posibilității. Oh! bineînțeles nici prea repede, nici prea mândri. Către început au pășit pe cărarușa îngustă numai papuci de fir ai gospodarilor demisionați și-ai beizadelelor. Cu timpul, pe măsură ce terenul s'a arătat mai solid și condițiile mai priincioase, numărul cutezătorilor s'a înmulțit: după beizadele au urmat copii lor, nepoții, verii, un hit, întregul nesfârșit șirag al colateralilor, până în branșele cele mai îndepărtate. Din palate ca și din bordoie, din seninul gospodăriilor liniștite ca și din cafenele,

din saloane ca și din azilurile de caritate ale doamnei Slătineanu au pornit să se înalțe învăluite de faldurile aceleași stambe purpurii, trupurile descarnate ale bunicilor și bunicelor, stomacurile sănatoase ale babacilor și mamecelor, obrazii trandafirii și mușchii sportivi a adolescenților de ambele sexe, acoperind subt o imensă escrescență de porfir și de hermină chipul neted al întregii noastre vieți sociale.

Ar trebui toată cruzimea critică a unui Sant Simon și toată morbiditya analitică a unui Marcel Prevost pentru a descrie întreg complexul de fluxuri și refluxuri, de scipiri orbitoare și întunecoase maniganțări, de arogantă brutală și de lingușitoare șiretenie, care a însemnat Meandru al acestei repezi ascensiuni. De la prințipii solid instalați în averile lor și în încuscirile cu familiile mari din apus, prin prințipii, care ornează corupto-rendu-urile noastre mondaine și până la prințipii famelici, cari trăesc din expediente, ce uriașă și amețitoare gamă pentru muzicantul, care se va hotărî odată să le cânte superba simfonie? Și totuși ori cât de variată și de felurită apare această „prințiatură“ un lucru unește strâns toate mădularele sale de la cele mai înalte și mai onorabile și până la cele mai comode și mai sordide: o riguroasă disciplină de castă, o solidaritate de fier, — necunoscută de vechia noastră clasă boerească, — misterele aceluiași păiat inițial împărțășite adeptilor cu rituri sacro-sante.

„Prințiatura“ noastră constituie o adevărată francmasonerie cu ucenici, calfe, maeștrii și secretul puterii lor îi alcătuește păstrarea cât mai minușioasă a dublului echivoc, ce le-a dat posibilitatea să nască, să crească și să înflorească: valorificare față de străinătate a unei situațiuni proeminente, ce nu dețineau în țara românească și valorificarea față de țara românească a unei notarietăți, ce nu aveau în străinătate. Lipsită de unul din aceste două elemnte, care se completează și se determină reciproc „prințiatura“ noastră s'ar prăbuși ca un șubred castel de carton. Cosmopolitismul mai bine zis „străinismul“ face astfel parte integrantă din structura organică a „prințiaturii“ românești.

În locul unei clase boerești adânc înrădăcinate în bucuriile ca și durerile acestui neam, bonjurismul ne-a dăruit-o „castă“, care ori cât de pură, de sinceră și de patriotică ar vrea să apare în sentimentele sale poartă „străinismul“ ca un blestem la origină. Români în bună parte acum 50 de ani, jumătăți de români astăzi, prințipii vor fi în scurtă vreme complecți înstrăinați. Cazul doamnei Noailles, născută din neamul prințiar al Bibeștilor, este un simptom prevestitor. Prințipii, care-și caulă originale ilustre prin palatele de marmoră ale Byzanțelului, devin străini în momentul când stuațunea lor în Apus este destul de consolidată pentru a nu mai avea nevoie de aleatorul suportului românesc. Drumul lor către Mecca Parisului, Londrei și Berlinului, îi duce încă prin halta Bucureștilor. Ca pe vremuri strămoșii lor, hăpodarii, ei strâng în grabă averi, situațiuni strălucite firme și pașaparte, pentru ca apoi cu rădvanele încărcate să pornească pe șoselele Vienei spre Fauburgul Saint Germain. Trepidațunea lor mondenă, cutezanța lor sportivă, hărnicia lor literată, pasiunea lor

politică, toate multa și zhotnică energie, pe care o desfășoară dela un timp încoco pe tărâmurile cele mai de seamă ale vieții noastre colective, urmăresc acest scop. Tinzând să moropolizeze reprezentarea cea mai nobilă, cea mai pură, și cea mai distinsă a spiritului românesc, ei sunt de fapt pionierii unui străinism de proastă calitate. Din acest punct de vedere „princiatura“ noastră constituie un adevărat pericol național, iar cazul doamnei de Neailles, în afară ori căror respectabile motive de ordin pers. nal și literar, un avertisment prețios pentru farnientul opiniei noastre publice.

N. LUPU KOSTAKY

Doamne, ce-ai făcut?

I.

Era tocmai pe timpul când Saduchei și Sinedrienii, tocmiră slujitori să-l priudă pe Isus, care venise în Erusalim la sărbătoarea corturilor.

Întreaga cetate era plină de veselie.

Nemișcat, sub un zid vechiu așezat pe câteva paie nu departe de templu, stătea un orb din naștere cerând milă trecătorilor grăbiți; părea aproape bătrân sub povara suferințelor lui.

Măinile oboseite le sprijinea pe genunchii îndoiți; un toiag strâmb și uscat sta răzimat de umăru-i ascutit ce ca un colț ieșea de sub treanța care spânzura ruptă pe el. Prin unele locuri să vedea pielea coclită și murdară lipită de oase. Fața era slabă și ofilită ca o frunză uscată de lotus și acoperită de un păr negru aspru și țepos. Pletele-i negre-roșiaticce pline de praf atârnavu până aproape pe umeri; numai ochii mari, larg deschiși, priveau înaintea lor parcă trudindu-se să zărească ceva.

Un câine mare stătea culcat pe labele dinainte lângă orb și parcă priveau cu ciudă lumea care trece nesfârșită pe lângă ei. Fusesse aruncat de niște copii. Eleazar îl crescuse și acum împărțea cu el pâinea amară ce i-o dădeau trecătorii. Era lung, deșirat, acoperit de o blană sură ce-i atârna ca putrezită de pe el, iar ochii erau mereu înlăcrimați ca și când ar fi plâns ceva.

Din îmbulzeala străzii se desprinsese un bătrân cocoșat care părea infipt pe două bețe negre și strâmbe ce eșau de sub cămașa-i murdară și numai petice. Avea o barbă mare albă-gălbuie, ce acoperea o față neagră ca o smochină uscată, iar de sub sprâncelele stufoase, licăreau ca doi cărbuni, ochii negrii, chella-i ca de bronz strălucea la soare.

— Ai câștigat ceva Eleazar, întreabă repede bătrânul. Și ca urmărit de ceva privea în juru-i.

— Da tată! Iată aici zice el nemișcat și întinse un pumn de bani unsuroși pe cari bătrânul îi apucă lacom.

— E tot? N'ai ascuns nimic? întrebă Amenadab după ce numără banii, dar Eleazar nu-i răspunse nimic...

Bătrânul se depărtă bombăind și cântărindu-și banii în mâinile mari și osoase, pe când câinele îl petrecu cu ochii, mărâind. Se ducea să-i închirieze lui Eleazer un loc mai lângă templu. Avea de vorbit cu o bătrână cocoșată și un slăbănog chior ce moșteniseră un loc lângă scară. În ultimele zile câștiga-se mult. Norocul surâdea. Voia să-și tocmească încă vreo câțiva cerșetori. Avea să fie bogat...

II.

Se făcuse aproape amiază. Sărbătoarea în templu era pe sfârșite; un murmur, parcă s'ar fi turburat o apă, străbătu mulțimea, apoi ca un vânt se ntinse tăcerea deasupra oamenilor. Forfoala se pierdu într-o fremătare surdă. Liniștea umplu templul ca ceva tare și străveziu. Nimeni nu se mai mișca.

De sus, de lângă sanctuar, Mântuitorul vorbea, Mâna dreaptă era ridicată în sus, până în dreptul creștetului, iar stânga o ținea strânsă pe piept. Vorbea-i curgea clară și desmierdătoare ca o muzică. Ochii mari și albaștrii priveau ca dintr'o altă lume, iar gloata se simțea topindu-se în ei ca o umbră în neant. Toți îl ascultau fermecați neputându-și lua privirea dela El, iar El parcă strălucea înconjurat de o lumină albă-albastruie ce făcea săracă toată bogăția templului.

— Puțin timp mai sunt cu voi, căci îndată mă voi duce la cel ce m'a trimis, răsuna glasul lui.

— Atunci mă veți căuta, dar nu mă veți mai găsi și unde voi fi eu nimeni nu va putea veni.

Tăcerea îngropase templul de parcă era pustiu de orice viață și vorba Domnului curgea limpede ca de argint și întreaga gloată nu se mai sătura să-l asculte.

— Dacă însetoșează cineva să vină la mine și eu îi voi da să bea apă vie; și de va crede, însuși va deveni râu de apă, după cum zice scriptura... Și veniseră slujitorii cari aflaseră că el e'n templu să-i prindă, și toți stăteau tăcuți la ușă ascultând uimiți cu privirea ținută spre el, nemișcându-se gândii pentru ce veniră acolo. Zângănitul armurilor lor fu înghițit de tăcerea templului.

— Eu mă duc, răsuna glasul iar, și voi mă veți căuta și amar veți plânge murind în păcatul vostru... Și ecoul îndepărtat repeta sfios... Veți muri în păcatul vostru.

— Adevăr zic vouă, cene-mi va păzi cuvântul, nu va muri în veac... Și ecoul iarăși repeta sfios... Nu va muri în veac.

Toți auzeau ceva frumos, dar nici unul nu putea judeca; nu puteau gândi decât la cel care vorbea; simțeau o plăcere dar nu o pricepeau...

...Și cuvintele răsunau înainte amestecate și depărtate neînțelese și frumoase; pe când Isus plecase nevăzut de nimeni urmat de Apostolii său.

Ca un pustiu se făcuse în mintea acelor cari îl ascultară pe el și acum stăteau nemișcați, împietriți pe lespedele de marmură ale templului.

III.

— Rabii, cine a păcătuit, întreabă pe Mântuitorul, Apostolul Simon zis Petru cu vocea lui răsunătoare, atunci când trecuseră pe lângă orbul ce stătea parcă așteptând o lovitură de picior, el, părinții lui, sau strămoșii lui?

Isus, ca trezit dintr'un somn rosti după o scurtă gândire cu glas duios :

— Nici el, nici părinții și nici strămoșii lui, ci pentru că lucrurile Tatălui din ceruri să fie arătate prin el și preamărite. Și zicând acestea, scuipea jos în praf, făcu puțină tină și unse ochii lui Eleazar care îi închise trăgându-se înapoi speriat.

Mai mulți trecători se imbulziră, curioși, să vadă ce-i. Printre ei apăru și bătrânul Amenadab; venise repede, târgul pentru loc era făcut, mâine Eliazar se va muta acolo...

Glasul Celui care făcuse mai înainte ca templul să sune ca o harfă rosti iar :

— Dute la Isvorul Siloam, spală te și vezi. Apoi înconjurat de apostolii Săi se depărtă spre poarta care ducea afară din cetate.

Eliazar rămase nemișcat. Simțea o înfurnicare caldă în față. Părea că visează și auzea mereu... „Spală te și vezi“ Amenadab, care se văzu într-o clipă bogat prin această minune, zise găfâind :

— Haide, ce stai? și-l smulse de jos cu toată puterea opintindu-se iar lumea izbucni într'un hohot de râs.

— Tu ești tată? Șopti Eliazar tremurând. Du-mă acolo, simt că voi vedea... și ochii bătrânului străluceau sub sprințele albe și atunci se ridică de jos o umbră neputincioasă și strămbă...

— Să vedem minunea, se auziră mai multe glasuri din mulțime, și toți ca un val furios, se îndreptară spre fântâna Siloamului. Soare, praf, lume imbulzită și curioasă. Toți cu gâturile încordate și pumnii strânși se înghesuiau în urma celor doi cerșetori, cari mergeau ca doi oameni beți...

Eliazar va fi cea mai strașnică minune se gândea bătrânul. Va merge cu el prin Fenicia, Siria, Arabia, poate și până la Roma. Invățâții vor trimite după el, și el în schimbul aurului le va arăta pe Eliazar... Și gândurile se măcinau repede și înfrigate ea niște frunze uscate duse de un vârtej, lăsând să se vadă lăcomia ce sticlea în ochi... Câinele sărea înaintea lor vesel de î-ți venea să râzi că să muncește să joace, așa slab cum era,

Bătrâni, tineri, băgați, cerșetori, slujitori, ostași, femei și copii toți erau acolo în jurul fântânei. Se făcu tăcere, numai de departe se auzeau în cetate un murmur surd.

IV.

Eliazar se aplecă pe o piatră, luă apă în pumni, se spălă, stătu o clipă nemișcat, apoi cu frică deschise ochii și văzu...

— Văd! strigă el ca scos din minți, iar lumea repetă ca o mare furtunoasă... Vede, Vede... O clipă toți părură veseli... apoi se făcu tăcere... E cu demon, se auzi un glas ca din întâmplare. S'a vândut satanei, rosti altul, și-apoi toți începură să urle furioși.

— Eliazar vezi, întreabă bătrânul cu îndoială, iar Eliazar tremurând închise ochii pentru un moment, lumina îl durea. Ii părea că visează...

— Văd, șopti el, văd tată și ca un insetat privea în jurul fără să se mai sature...

Imbrățișa bătrânul... Toate erau albe și frumoase nu triste și greoaie cum le știa el... Și oamenii se îndeseau în jur. Ce frumoși păreau toți în răzvrătirea lor, parcă le era ciudă că și acest nenorocit vede ca și el... Și strigau voind să-l ia înapoi bucuria sau să-l facă să sufere. Șovăind se sprijini de bătrân apoi o luă la fugă pe străzi strigând:

— Ce frumoasă e viața! Văd! Fericiților voi nu știți ce înseamnă a vedea: Toți se dădeau în lături speriați crezându-l nebun; Pași îl duceau la întâmplare pe străzile pline de praf, iar câinele alerga după el găfâind; Fața îi ardea ca focul.

Ce straniu părea omul acesta care nu răsese niciodată și acum rădea; Din ochii larg deschiși plecau raze ce'nfioară.

Un gând năpraznic de durere sau de bucurie îl fulgeră prin minte și ridică spre cer brațele lui stabe și strâmbe..

— Pentru ce, Doamne mai lipsit de atâtea bucurii se auzi el gemând printre lacrimi.

Doamne ce-ai făcut?! Iar lumea crezând că bleastemă pe Dumnezeu urla furioasă; În urmă căzu cu fața la pământ și plânse ca un copil; Se strânseră iar mulți în jurul lui. Unii strigau să-l alunge din alții să-l omoare parcă le-ar fi furat din bucuria lor, iar alții să-l întemnițeze. Eliazar se sculă privindu-i dușmănos, simțea că-i urește și de-ar fi avut putere iar fi sfârmat pe toți. De ce erau răi și nu-l lăsau să se bucure înainte; Și apoi ca îngrozit de gândurile lui eși afară din cetate. Vestea că Eliazar s'a vândut satanei se întirse în toată mulțimea... Toți îl căutau să-l judece el însă nu era nicăirea...

V.

Obosit, abea legănându-se pe picioare Eliazar sui încet pe muntele Măslinelor; sui mereu până aproape de culme ca urmărit de ceva, de trecutul lui negru și trist.

Chiparoșii nemișcați se profilau ca tăiați pe bolta albastră și el nu știa ce's. Era ca un nou venit pe lume și nu știa încntro să privească mai mult. Crescuse de mic lângă acel zid unde cerșea, și avea să moară poate curând străin de aceste frumusețe, și ceva dureros îl stângea piepiul. Picioarele sleite de puteri se îndoira frânte sub el și Eliazar se lăsa jos la rădăcina unui măslin.

Soarele cobora către sfințit mare și roș dincolo de colinele Hebronului, către marea ce se zărea ca o dungă de foc, pe care se sprijinea cerul. În vale se întindea cetatea albă și frumoasă pe colinele verzi, și sub lumina soarelui arzător toate păreau în sărbătoare. Pământul parcă își desfăcuse sânul să-și arate cerului frumusețele, toate străluceau pline de viață; Toate parcă; erau prietene și el trăine în mijlocul lor străine de ele, și încet începă să-i fie teamă de trecut.

Departa se vedea pe câmpia Iordanului sătișoarele ca niște turme de capre, speriate și îngesuite sub câteva tufe de măslin. Privirile îi sbureau departe înspre miazăzi și răsărit dincolo de marea moartă unde se întinde deșertul nesfârșit al Arabiei; deacolo se ridică o umbră neagră și lui parcă îi era teamă de ea.

El stătea acolo sus ca un stăpân pe tronul său privind toate acestea bogății și se bucura ca fiind ale lui. Văile se întindeau departe acoperite de o ceață argintie și prin ele lunecau apele ca niște șerpi de argint. Ici colo se vedeau pâlcuri de măslini și portolali dintre care eșau stejarii și chiparoșii ca niște paznici somnoroși. În spre miazănoapte se ridica trufaș Libanul cu cedrii uriași înălțați ca niște mâini răzvrătite spre cer.

— Doamne ce-ai făcut, zise tremurând Eliazar; și lacrimile de bucurie îi inundară fața. Seara se lăsa încet. Amestecul acela de umbre albastre ce se jucau într'un dans lenș i-l înflora, îi venea să plângă și ca un copil întinse mâinile slabe spre ele; Un om trecu pe lângă e; Eliazar se uită vesel, însă trecătorul fugi îngrozit de ochii aceia cari nu văzuseră niciodată și acum vedeau.

Soarele se stinse ca un echiu obosit în marea aprinsă parcă sar fi topit în ea; Noaptea începu să iasă de prin văi unde parcă stătuse ascunsă în timpul zilei; Luna apăru mare și roșie dinspre dealurile Ierihonului; Toate începură să se îmbrace într-o haină și mai frumoasă ca până acum. Lui Eliazar i se făcu frică; privea uimit și un sentiment straniu îi strângea inima; Cât de sărac fusese el până acum! Apoi auzi cântând un glas cunoscut; era Marla, fiica lui Zevedei, vecinul lor; venea cu caprele dela păscut și intona o melodie tristă.

El se întoarse, dar rămase nemișcat și ca un rătăcit ce-și găsește calea privi spre copilă; ea se opri.

— Maria, șopti cu glas tremurător; fata dete un țipăt apoi o rupse la fugă ocolindu-l și lăsând caprele care priveau mirate spre el.

— Maria, nu fugi, lasă-mă să te privesc; ce frumoasă ești... Dar fata dispăru ca o umbră, după tufișuri-le de dafin și portocal... Eliazar rămase nemișcat; De cum o văzu pe Maria, un nou simțământ îi umplu pieptul. Bucuria de a o vedea mereu îi strângea inima. Simțea o plăcere gândindu-se la ea și parcă voia să trăiască numai pentru dânsa.

Cât de nefericit fusese el până acum.

Era ca un însetat rătăcit în deșert și care a găsit două izvoare. Din care să bea?... Și acolo în tăcerea amurgului aduse un imn de slavă Celui-A-Tot-Puternic și din avalanșa de vorbe isvorau din pieptul lui, se deslușea ca un ecou...

— Doamne ce-ai făcut?

Cât de repede veni lângă el; Nu departe se zărea tatăl său și Eliazar se infioră; începu să tremure. Ce mai voia bătrânul acesta rău și lacom?... Multe suferise dela el și nu-l putea iubi. Voi să fugă dar nu se putu ridica.

VI.

Noaptea să lăsa clară și grea. Ce frumoasă era viața și lui îi era mereu frică de acel trecut negru și trist. ●

— Hai acasă, zise bătrânul blând, aproape rugător. Îl ajuta pe Eliazar să se ridice, pornind spre cetate care își trimitea luminile clipe din întunericul nopții.

Stelele începură să apară câte una.

Ajunseră lângă poartă. Casa în care locuiau era foarte urâtă înafară cetății, lipită de zid; mică și cu pereți murdari; o cocioabă aproape rulnată, unde stătuse el o vlață; intrară. El n'a știut nimic și inima i-se strânse iar.

O făclie cu lumina bolnavă sta infiptă într'un vas de pământ pe masă. Câteva țoale aruncate pe jos făcea tot mobilierul: Pe un culcuș de paie, într'un colț zăcea o femeie. Eliazar cu toată scârba ce o simți, se repezi la acea movilă de carne umflată, și o săruta suspinând, mamă..."

Bătrâna spuse ceva, vorbiră mult apoi întunericul înghiți cu o gură flămândă toată încăperea cocloarbei. Eliazar rămase nemîșcat. I-se păru că visase până acum. O nouă viață avea înaintea lui. Îi venea să strige de bucurie. Va fi și el în rândul oamenilor, va trăi departe și nu va mai cerși. Imaginea Mariei îi veni iară în minte. Se gândi mult la ea. Se făcuse târziu; bătrânii sforăiau duși; inima i-se stinse și un gând îl chinuia mereu; ieși în tindă.

Se plece departe, să uite toată viața lui chinuită și se lase pe acești bătrâni cari îl torturau fără milă, căci pentru a câștiga îl făcuseră slab și neputincios. Câinele veni lângă el și-i atinse mâna cu botul lui rece. Eliazar se trezi ca dintr'un vis și porni. Sunetul unei tălanci dela caprele vecinului îl opri.

— Maria, Maria... cum să se despartă de ea? inima i-se strânse; unde să se ducă el și plângând se întoarse înapoi...

VII.

A doua zi dimineață bălbăind ca un om beat, intră în cetate; capul îl durea grozav, iar trupul îi părea amorțit. Lumea nu mai era atât de frumoasă ca ieri. Să plece undeva; dar unde? Ce știa el să facă, decât să întindă mâna cerând milă?! Picioarele oboseite parcă îi erau streine. Lumea îl credea beat și batjocorindu-l râdea în urma lui. Alții îl priveau cu ură și strigau la el, și toți râdea de sforțările ce le făcea să meargă.

Rătăci pe străzi voind să facă ceva; ajunse la templui. Cerșetorii însă îl goniră zicând că acum vede și că nu are ce căuta între ei. Locul lui fusese ocupat de un paraltic. Și atâtea îndură el în câteva ceasuri că viața de până acum îi păru o fericire.

Tot nu pierdu nădejdea. Un bătrân venea cărând un vas cu apă. Voi să-l ajute, însă împiedecându-se căzu și sparse și vasul. Bătrânul îl apucă de braț strigând să-l despăgubească, tocmai când sosi și Amenadab. Se repezi înspre Eliazar ca un avar ceși găsește comoara pierdută.

— Ai câștigat ceva? întrebă el repede. Aceiași întrebare lacomă și pripită ca până acum și Eliazar se înfloră.

De când vedea nu câștigase încă nimic.

— Nu n'am câștigat, mă simt slab, lumea mă alungă. Gemu Eliazar.

— Vrei să fugi?! strigă bătrânul gâfâind. Mă voi plânge judecătorilor că vrei să mă lași. Acum vezi? nu mai ai nevoie de mine... și împreună cu vorbele pripite eşau și bale printre gingiile știrbe. Eliazar își lăsă capul obosit în piept. De mic fusese torturat și chinuit crescând anume pentru cerșit — și el era fericit; crezând că astfel e vița pentru toți; astăzi însă vedea că lumii îi trebuie luptă și el ce putea face? Un gând disperat îi fulgeră prin minte. Voi să o mai vadă încă odată pe Maria și apoi... să se întoarcă înapoi la trecutul lui. — Scutură îngrozit capul; se sculă uitându-se alurea în jurul lui și ca un animal rănit voi să fugă și de lume și de trecut... dar bătrânul îi eși înainte.

Stai, unde vrei să f gi?.. Dar se trase îngrozit de ochii aceia grozavi și vorbele i-se opriră în gât... Vrând să scape Eliazar, ridică mâna și lovi cu toată puterea în creștetul acela negru și lucitor al bătrânului. Acesta se clătina răsămându-se de zid; un val de răs porni din mulțime. Eliazar făcu câțiva pași; lumea îi opri cerându-i socoteala de cece facuse, apoi răsând îl batjocureau pe bătrân că se lăsase bătut de fiul lui și se îngrămădeau din toate părțile; aveau să vadă ceva vesel.

Amenadab trezit se năpusti asupra lui Eliazar ca un tigru ce își scapă prada și începu să lovească în fața lui Eliazar, care gemând se prăbuși la picioarele bătrânului. Toți se uitau răsând de neputința celui de jos, care se sforța să se ferească de lovituri și în mișcări desperate se isbea de caldărâm. Râdea de cel care acum vedea și parcă simțeau plăcerea văzându-l suferind. Și mai râdeau de sforțările bătrânului neputincios, care lovea cât putea de tare cu mâinile și picioarele ca într'un dans nebun.

— Lasă-mă. gemu Eliazar... Nu mă omorî... O strălucire diabolică sclipi în ochii bătrânului. Cum să-l omoare? Dar avea să câștige cu Eliazar și încă mult, însutit ca până acum...

— Hai acasă... și porniră, iar lumea râdea mereu pe când Eliazar îl urma pe bătrân ca un condamnat la moarte. Lumii îi trebuie ceva vesel și-ades își face plăceri și din suferințele altora...

Și încet toate s'au liniștit luându-și mersul lor greoiu în praf și soare... unii povesteau cu haz povestea orbului ce vede.

— Maria, strigă Eliazar, din cauza Ta nu pot muri și dispăru pe poarta cetății târât de bătrân.

VIII.

În casă era cald, un miros greoiu, înăcrit își înăbușea suflarea.

— Mi-e foame, auzi gemând grămada de carne murdară și plină de bube. Unde ai fost și ce-au câștigat?

— A voit să măucidă, strigă bătrânul cu glas regușit și ochii

roși, și isbi în fața lui Eliazar care se prăbuși la pământ. Lumina intră murdară prin pielea de ied din fereastră.

— O să-mi plătești îndoit, strigă bătrânul lovind cu piciorul în pieptul lui Eliazar care horcăi curd.

— Te-am cumpărat dela o târfă care voia să te omcare și acum mă lovești pe mine... și-l lovi iar...

— Te-am crescut ca să cerșești nu să vezi... Ce ne trebuie nouă vederea ta? cu ea nu poți câștiga nimic... spune Dumnezeu lui Tău să și-o ia înapoi căci cu ea nu poți avea nici o îmbucătură de pâine. Lumea fuge de tine și te urăște. Eu am cheltuit o groază de bani. Pentru ce mai ești bun acum? și iar lovi, iar bătrâna se mișcă și ea bolborosind ca un blestem.

Deodată se făcu tăcere. Amanadab se retrase speriat crezând că l'a ucis; afară câinele urla sinistru; bătrânul eși gonindu-l, apoi se duse la cârciumă.

Târziu Eliazar se trezi. Ce fericit fusese înainte de a vedea. Nu știuse nimic și nici nu voia nimic, era parcă fericit în vecinica lui noapte și încet buzele-i voiră să închege un nume dar nu putu... plângea.

Gânduri repezi, frânte, îi frământau mîntea. Ce să facă? unde să se ducă? ar fi murit și totuș nu se putea îndura, viața era atât de frumoasă, doar o văzuse și numai gândul la ea îi ușura durerea. Se ridică încet... Lumina încă mai pătrundea pe fereastră. Străin, nepuțințios și ocolit de toți, bătut și alungat... și un gol se făcu în inima lui.

— Ce-mi trebuie mie lumină? Înainte fusese fericit fără ea, și privi furios spre fereastră. Eu n'am fost făcut pentru ea. Ia-o îndărăț Doamne... Și cu mâinile tremurătoare luă un cuțit ascuțit și pentru cea din urmă oară văzu lama sticlind înaintea lui apoi nu mai știu nimic. Era ca și până acum, numai sufletul lui nu mai era aceleasi... Nu simțea nimic o durere plângea fără a spune un cuvânt, și printre lacrimi curgea sânge.

Ce frumoasă ia părut lumina, și câte durere nu ia adus ea?

A doua zi dimineața când porțile se deschiseră, bătrânul Amanadab grăbit țara pe Eliazar în cetate. Câinele alergă înainte însă găsind locul ocupat scheuna trist.

Trecură până aproape de scara templului.

— Aici vei sta, zise bătrânul. Eliazar se așeza încet jos; întinse mâna dreaptă iarăși înainte iar cu cea stângă răzimat obosit de genuchi privea fix undeva îngânând încet...

— Doamne ce-ai făcut?!

Din ochii storși eșau acum două șiruri de sânge ce se prelingeau cu lacrimile pe fațe tristă în hegându-se în firele negre din barbă...

— Doamne ce-ai făcut?! murmură iar. Apoi într'un târziu ca un suspin scăpă din pieptul lui... Maria...

Trecătorii se uitau la el speriați și îl ocoleau, iar cerșătorii își bătea joc râzând de el.

Și viața își urma drumul ei lin și monotone.

Bătrânul când venea și nu găsea nimic îi bătea, avea un scop.

și nu se înșelase; cerșetorii ca să-l scape de acest chin îi dădeau prinosul lor... iar Eliazar părea că se gândește la ceva foarte profund, și tăcea mereu.. parcă vorbele îi muriseră în pieptul lui.

— Doamne ce-ai făcut?! repeta ei mereu... și în curând toate trecură sub tăcere și uitare.

Eliazar stătea acum ziua mereu cu fața spre soare, iar noaptea pierdut în umbra zidului de lângă Maria, până îngheța de frig. Se gândea la cele ce văzuse și nu voia să moară...

Glasul fetei picura dureros de dulce în sufletul lui Eliazar și el întinzând brațele slabe și uscate șoptea ceva. Însă nimeni nu-l auzea decât câinele.

Târziu noaptea pleca de acolo, când nu se mai auzea nimic... și a doua zi dimineața lucea iar și gândurile îl munceau grozav...

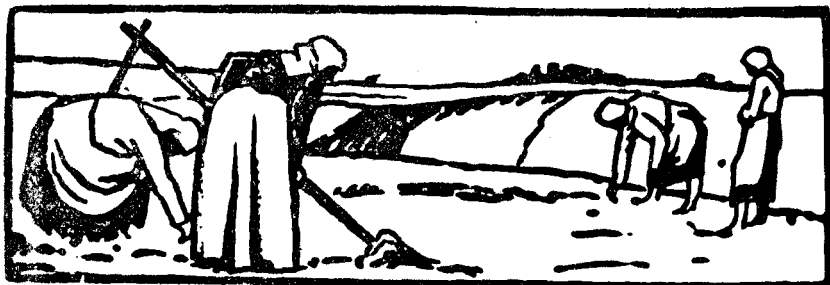
Isus fusese prins și răstignit. Eliazar auzi tot, însă trist repeta mereu:

— Doamne ce-ai făcut?!

Și în fața templului câinele sta tăcut și privea la stăpân cu milă...

Amândoi plângeau înainte, iar trecătorii priveau curioși la ei și se depărtau grăbiți...

C. A. RUSEI

Producția aurului și problema monetară a statului român

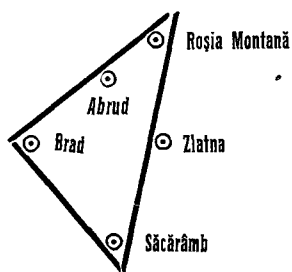
Din măsura a doua luată de guvern pentru salvarea minelor de aur din Ardeal se constată o mare nedreptate ce se face cu schimbul aurului. Statul român nu plătește aurul cu prețul lui real și mondial ci prin oficiile de schimb facea o scădere de 25% din prețul mondial și astfel stabilea cursul aurului plătit producătorilor de aur. Valoarea aurului schimbat cu această scădere din prețul lui mondial se plătește în două rate și după multe trăgăneli, astfel nu poate fi de mirare pentru nimeni dacă în astfel de împrejurări s'a introdus în Munții Apuseni *contrabanda aurului* în urma căreia toată producția aurului din Ardeal trecea peste granițe în țările vecine. — Mulțumită acestei stări de lucruri triste și acestor contrabande de aur, care dela anul 1920 luase proporții mari, și-a refăcut moneda statul cehoslovac cumpărând pe prețul mondial și prin contrabandiști aurul produs în țara noastră. Altă parte a aurului produs în minele noastre a luat drumul spre Germania, Evția și Ungaria. În astfel de împrejurări România, care era și este și astăzi cea mai bogată țară din Europa în zămirite de aur, a ajuns în rândul al 14 între țările producătoare de aur din Europa.

Plătindu-se deci pe viitor valoarea mondială a aurului din partea oficiilor de schimb ale statului român, aurul nu va mai trece granița țării, ci minierii noștri vor aduce fără teama de a fi speculați tot produsul lor oficiilor de schimb și astfel toată producția aurului se va vărsa în visteria statului român.

Având în vedere importanța deosebit de mare a producției aurului în viața unui stat, și considerând că problema aurului preocupă în prezent toate țările mari din lume și este căutată din partea tuturor popoarelor ca bază pentru circulația monetară, mi-am propus să arăt în cadrele acestui studiu cari sunt regulile aurifere ale statului român.

cu toate minele de aur cari sunt în exploatare, cum se prezintă producția acestor mine azi și cum se prezintă până la anul 1918, cari sunt mijloacele de exploatare a zăcămintelor de aur, cari sunt trebuințele băieșilor noștri din Munții Apuseni și cari sunt remediile de îndreptare și soluțiunile definitive cari trebuiesc luate pentru salvarea și intensificarea producției aurului în țara noastră.

Regiunea auriferă a statului român este concentrată în Munții Apuseni a căror mine de aur se întind cu toate zăcămintele lor metalice pe valea Mureșului, valea Arieșului și văile Crișului formând această regiune vestitul triunghi metallic între Munții de aur din Roșia-Montană, Brad și Secărâmb. Acest triunghi cuprinde în sine toată producția aurului din Munții Apuseni, care producție face 95% din totala producție a României-Mari.

Partea cea mai mare din această regiune se află în județul Alba-inferioară unde orașul Alba-Iulia deschide drumul spre minele de aur din Munții Apuseni. Dela Alba-Iulia drumul merge pe valea Ampoiului prin Zlatna unde se află oficiul de schimb al statului, inspectoratul minelor și instalațiunile de topit (topitoare) a aurului și argintului.

Dela Zlatna pe valea Ampoiului în sus în toate direcțiunile se ramifică munții și minele de aur, argint, aramă și mercur. — Valea Ampoiului este toată locuită exclusiv numai de români. Numele acestui râuleț de munte se derivă dela „Ampellus“, numire dată de Romani cari cei dintâi au cercetat și stăpânit aceste ținuturi pentru bogăția lor în aur.

Dela Zlatna avem un drum pitoresc peste „Dealul Mare“ spre Abrud. Intre Zlatna și Dealul Mare în valea Dosului se găsesc minele dela „Botes“ mine și instalațiunile de mercur din valea Dosului.

În Dealul Mare se desparte regiunea Zlatnei de către regiunea auriferă a Abrudului și din acest punct se întind munții de aur către Roșia-Montană prin comunele Buciumani și Corna. Dela comuna Bucium Cerbu așezată sub poalele Dealului Mare dealungul văle cari se scurg spre valea Abrudului aflăm renumitele „șteampuri“ instalațiunile hidraulice primitive ale băieșilor noștri români din aceste regiuni. În aceste șteampuri se macină piatra care conține aur, și cu ajutorul instalațiunilor auxiliare de lângă aceste șteampuri se spală și se alege aurul. — Din comuna Bucium-Cerbu în dreapta se deschide drumul către minele de aur situate în munții dola Detunata cari se întind pe întreg teritoriul comunelor Bucium-Poeni, Bucium-Reasa, Bucium-Muntar, Bucium Izbita și Bucium-Cerbu. Locuitorii acestor 5 comune așezate sub renumita stâncă de bazalt Detunata sunt toți români, cari ne ajungând în contact cu elemente streine de neamul nostru și-au păstrat sufletul, limba și conștiința curat românească cu toate obiceiurile și calitățile frumoase ale strămoșilor noștri. Toate perimentrele, toate

surfurile și concesiunile miniere sunt în posesiunea românilor, și cele mai importante mine din această regiune ca d. ex. minele Concordia, Auraria, Baia de Aramă etc. sunt organizate în formă de societăți miniere.

Din comuna Bucium-Muntari pe un drum de munte ajungem în comuna Corna cu lacul numit Tăul Cornei și dela acest lac cu multele sale legende, peste munții de aur „Chirnic și „Cetatea Romanilor“ se întinde regiunea auriferă din Roși-Montană care este cea mai bogată regiune în mine de aur și este adevăratul centru minier din Munții Apuseni.

Roșia-Montană este cea mai veche comună minieră care pe timpul Romanilor era numită Alburnus Major și minele ei de aur erau exploatare pe vremuri de o colonie de băleși numită Vicus Pirustarum adică Satul Puriștilor scoțând deja pe acele vremuri din minele de aur a acestei comune câte 289 punți de aur pentru stat în fiecare săptămână.

Trei piscuri mari de stâncă se înalță în aceasta comună fiecare stâncă cu mai multe mine de aur și anume Cetatea-Romanilor cu minele Cetate, Molacul de sus și Molacul de jos, minele Sutușiu, Baia de Afinis, Baia de la Troaș, Baia de la Gritta etc. În minele de aur din aceasta stâncă vedem și astăzi urmele strămoșilor noștri Romani cari au fost cel dintâiu popor care a descoperit bogăția în aur a acestor munți și au pus temelii minieritului în aceste regiuni. Este constatat că din acești munți s'au scos în Europa cele dintâiu metale și Romanii au descoperit cele dintâiu arterii sau vine de aur pe vârful acestor munți, de aceea acest pisc de stânci se numește și azi Cetatea Romanilor deoarece interiorul acestei stânci are Pereții înalți și galerii tăiate pe vremuri de către băleșii romani.

În minele de aur dela Roșia-Montană s'au găsit renumitele Table cerate 25 la număr cari conțin cele mai importante date și documente istorice din timpul 131—167 după Christos. Dacă pe vremea Piruștilor se scotea din minele de aur a acestui munte pe lângă minieritul primitiv de pe acele vremuri câte 280 funți aur pe săptămână pentru stat, ne putem face o idee despre bogăția enormă a zăcămintelor de aur din acest munte.

Din multele mine de aur deschise în muntele numit Cetatea Romanilor care au fost și sunt în prezent în posesiunea Familiilor românești amintim minele de aur a familiei Serca-Sulușiu și cele ale familiei Gritta. Atât familia Sulușiu cât și familia Gritta sunt bine cunoscute din revoluția anului 1848 având ambele familii cel mai important rol în mișcările politice naționale dinnainte de 1848 și după revoluție. Gritta M hailă a rămas nemuritor prin faptul că din cele 17 măzi metrice de aur estras de el din minele afiătoare în muntele numit Cetatea Romanilor a zidit în ardeal 7 biserici și școli în 7 comune susținând și întărind astfel în timpurile cele mai grele ale neamului nostru simțul religios și propagând cultura românească.

Al doilea munte din comuna Roșia-Montană din minele căruia se estrage mult aur, se numește Chirnic. Minele mai de seamă cari se lucrează și de prezent sunt: Baia de Răsna, iar al treilea poartă

numirea de Camite și se deosebește de cele două stânci amintite mai sus prin acel fapt, că solul și straturile miniere din acest munte nu sunt așa de bine închegate ca și ale Chirnicului și Cetății Romanilor nici nu sunt așa bogate în aur minele acestui munte, ca și celelalte mine. Se deosebește mai departe prin acea calitate a zăcămintelor de aur, că în minele din Camuite aurul liber zace în cuiburi fără continuitate și fără arterii mari de aur, pe când în Cetatea Romanilor și în Chirnic întregul stâncilor este foarte tare și pătruns în arterii (vine) mari și bogate în aur. Aurul liber pe aceste vine se află în formă cristalizată în diferite formațiuni și floricele și la încrucișarea vinelor de multe ori are așa grosime, încât se poate tăia și valorifica fără a mai fi măcinată piatra în șteampuri.

Tot în Roșia-Montană se află cea mai mare baie erarială, minele de stat cu o stiolă în lungime de circa 3—4 kilometri și cu mai multe ramificații laterale, cari străbat prin subsolul întregii comuni și cu un hotar care trece atât prin Cetatea Romanilor, cât și prin Chirnic. Aceste mine sunt foarte vechi și au un teren de exploatare foarte vast dând ocupație și asigurând traiul vieții la circa 1000 familii românești.

Deasupra munților de aur din Roșia-Montană la o înălțime de 1400 metri între cele trei piscuri cu mine de aur se află Trei mari lacuri, cu apa cărora se țin în lucrare și funcționare toate șteampurile din Roșia-Montană până la Abrud și Cărpeneș. Aceste lacuri au o deosebită importanță asupra producției aurului, deoarece ele sunt astfel construite și amenajate că apa izvoarelor din munți este captată și strânsă în aceste lacuri de unde apoi apa curge în cantități precizate și încontinuu asupra șteampurilor situate dealungul văii și cu apa astfel eliberată din lac se pun în mișcare șteampurile cari macină piatra și produc aurul, cu alte cuvinte apa acestor lacuri servește ca forță motrice instalațiilor hidraulice miniere numite șteampuri și tot cu apa curată a acestor izvoare de munte se poate urma sistemul de amalgamizare.

Importanța acestor lacuri deci este vitală pentru mineritul din Munții Apuseni, de aceea vom propune factorilor competenți ca una din soluțiile salvatoare și definitive a producției aurului din Munții Apuseni repararea și ținerea în stare bună a acestor lacuri, ca astfel să poată oferi în decursul întregului an forța motrice necesară la funcționarea celor 600 șteampuri ale băleșilor și micilor proprietari de mine și să servească cu apă curată pentru sistemul de amalgamizare a instalațiilor moderne a marilor producători de aur.

Câtă vreme în această regiune nu dispunem decât de 2—3 instalațiuni moderne, cele 600 instalațiuni hidraulice numite șteampuri ale micilor proprietari au o deosebită importanță, deoarece o parte mare din aurul schimbat și predat statului se derivă din aceste șteampuri.

POMPILIU CIOBAN

„Nedreptățile“ exproprierii

Memoriul înaintat comisiunii de arbitraj din Paris de „biroul de apărare“ al moșierilor absenteiști din Ardeal, cetățeni unguri, înființat pe lângă ministerul de externe maghiar, a făcut din nou actuală chestiunea exproprierii în România.

Memoriul despre care vorbim, reeditează în întregime teoria absurdă a aristocrației maghiare, că exproprierea este inadmisibilă în timpuri de pace, normale, — ignorând cu nerușinare faptul că această reformă socială s'a aplicat și românilor, deci nu există nici un titlu pentru a se acorda privilegiu tocmai moșierilor unguri.

În fața acestui memoriu lipsit de orice bază, presa românească din Ardeal a constatat că trufia ungurească se crede îndreptățită să ceară din nou privilegiu în țara românească, — adăogând, că, dacă e vorba de „nedreptățile“ comise în materie agrară, *n'ar strica o mică comparație între moșile salvate pe nedreptul, minoritare și românești.*

Chestiunea așa pusă, ar părea de necrezut într'un stat național, în care temelia este un popor tânăr, nespus de bogat în calități și energii. Durere, *comparația despre care am vorbit, este numai în detrimentul moșierilor români mijlocii, cari, — după cum s'a subliniat și de astă dată în presa cotidiană, — au fost tratați cu o severitate draconică de comisiunile noastre agrare.*

Acești moșieri români, n'au avut mijloacele bănești de-ași angaja oameni „cu trecere“ la București și n'au fost clienții bandiților reformei agrare cari și-au umplut pungile salvând moșii evreești, săsești și ungurești, prin inducerea în eroare a forurilor în drept.

Actualul guvern, de-odată cu declarația că nu va tolera noul agltațiunii de răscolire a masselor pe tema reformei agrare, a promis să revizulască nedreptățile comise până acum din greșală, sau în

urma intervențiilor înducătoare în eroare ale „bandiților reformei agrare“, despre cari am vorbit mai sus. Și guvernul știe că dacă sunt nedreptăți, ele s'au comis în detrimentul țăranului și moșierului român mijlociu;—singurii privilegiați fiind streinii groși la pungă și copurători de conștiinți.

Firește, nu cerem privilegii pentru nimeni, deci nici pentru români. Dar nu înțelegem favorizarea unora, atunci când știm cu câtă severitate s'a aplicat paragraful legii agrare tuturor moșierilor mijlocii români, cari după ce și-au pierdut cei mai buni ani din viață pe fronturi, au fost adesea complect ruinați în țara a cărei înfăptuire au așteptat-o și ei, cu toată pasiunea unui suflet românesc.

Presei noastre „democrate“ i se vor părea, probabil cam, ciudate, poate chiar „reacționare“, aceste aprecieri în favoarea moșierilor mijlocii români din Ardeal. Dar lumea de bună credință va înțelege că pot avea dureri și alții în afară de cei ce dau imensa majoritate de voturi la alegeri și dreptate trebuie să existe pentru toți, fără deosebire de clasă socială.

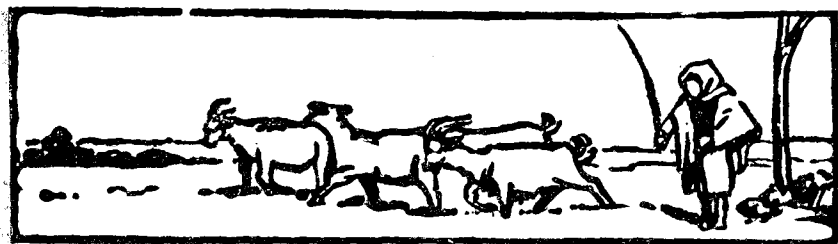
* * *

La memoriul unguresc înaintat de guvernul maghiar prin reprezentantul său dr. Ladislau Gajzágo, sunt alăturate cererile a sute de abstențiști unguri cu moși expropriate în Ardeal. Intre acești absentești amintim pe contele Iuliu Andrássy, cunoscutul bărbat de stat al ungarilor, care-și revendică o moșie de 37.000 jugăre și contele Stefan Bethlen, prim-ministrul Ungariei și fost moșier în părțile nordice ale Ardealului.

Cererile de scutire de sub expropriere ale latifundiarilor cu moși de zece de mii de jugăre, scade par'că, importanța problemei modeștilor moșieri români din Ardeal cu 100—200 jugăre și fără pretenții de-a apela la Liga Națiunilor și la comisiunile de arbitraj din străinătate. Sunt atât de modești, atât de neajutorați, acești moșieri încât glusul lor nici nu se aude. În schimb însă face vâlvă, și presa comentează „revoltătoarea nedreptate“ ce s'a comis cu groful Andrássy de pildă, căruia i s'a luat un Ardeal un latifundiu, rămânând, bietul, dincolo de frontiera noastră apuseană, numai cu două...

Iată, cât a fost de ...nedreptă reforma agrară românească!..

CORNELIU I. CODARCEA

Organizarea proprietăților

— Comasările în Ardeal —

În Ardeal operațiunile de comasare sunt cunoscute de multă vreme. Încă de pe timpul Maria Tereziei. La început n'au fost obiectul unui program agrar al țării, ci au fost mai mult un paliativ de a conserva și a reface sesiunile urbariale și jilere. Procedura lor n'a fost reglementată prin legi, ci prin ordonanțe ale Cabinetului din Wiena.

Cea d'întâia legiferare a procedurii de comăsare, s'a făcut prin legile Nr. X și XII din 1836. Aceasta legiferare s'a făcut în vederea organizării sesiunilor urbariale și jilere. Înainte de anul 1848 toate bunurile imobiliare rurale, au făcut proprietatea nobililor. Aceste moșii au fost defalcate pe întreg hotarul unei comune, — formând un complex. Deci pentru ele nu era important să-se comaseze. Altă era însă situația sesiunilor urbariale și jilere. Ele au făcut parte integrantă a moșiilor nobiliare și în cadrele acestora au fost resfirate, și pulverizate, în multe parcele. Această situație a făcut imposibilă exploatarea lor și a reclamat deja pe acelea vremuri, intervenția Statului în formă de comăsare.

Caracteristica procedurii de comăsare legiferată prin legile Nr. X și XII din 1836 a fost, că operațiunile ei n'au atins dreptul de proprietate a pământului, care era a proprietarului nobil, ci a reglementat exclusiv gruparea pe teren a sesiunilor urbariale și jilere.

Acestea sesiuni au rămas și mai departe tot în folosința aceluiaș iobaj, ori jiler. Deci acestea operațiunile au fost făcute singur în interesul celor săraci.

Prin legile din anul 1848 dreptul de proprietate a sesiunilor urbariale și jilere, au trecut asupra foștilor iobaji și jileri. S'a făcut o împroprietărire pe loc. Cum aceste sesiuni au fost resfirate pe întreagă moșie nobiliară din hotarul unei comune, — d'intruna proprietari nobili s'au pomenit cu moșiile lor împistrițate și ici și colea cu întinderi străine, cu pământurile țărănilor. În astfel de împrejurări a fost

un lucru de sine înțeles, ca acești nobili să reclame reglementarea temeinică a procedurii de comăsare, deoarece prin operațiunile de comăsare au crezut să-și refacă moșiile lor.

Legile Nr. LIII din 1871 : Nr. XLX din 1880, Nr. XXIV din 1892 au reglementat apoi în amănunte procedura de comăsare. Operațiunile făcute în baza acestor legi, a făcut parte integrantă regulării proprietăților. Aceasta regulare a constituit în adevăr proprietățile țărănești de și-a ordonat drepturile foștilor nobili, defalcând moșiile lor de celea a țărănilor.

Procedura de comasare reglementată prin aceste legi, evident a stat în raport armonicos cu evidența pământului de atunci, cu așa zisele protocoale funduare. Măsurătoarele cadastrale pe acele vremuri încă n'au fost făcute, astfel repartizarea pământului în urma operațiunilor de comasare, a suferit unele abateri. Datele din registre n'au acoperit pe celea din natură. Această abatere însă n'au trecut niciodată peste 5% a întinderii limitată.

Mai târziu dupăce s'a făcut triangularea întregii țări și în urma ei, — măsurătoarea cadastrală parțială pe comune, — s'a ivit tot mai pronunțat necesitatea modificării procedurii de comăsare și adoptarea ei evidenței în ființă. Această modificare s'a și făcut apoi, prin legile din 1908 Nr. VII și Nr. XXXIV. Prin ele s'a reglementat sistematic operațiunile de comăsare. Punctele esențiale a acestei reglementări sunt următoarele :

1. Comisie specială instituită de Ministerul Agriculturii hotărăște dacă este oportuna comăsarea în hotarul vre-unei comune. Hotărîrea se face în baza unei expertize la fața locului. Să fixează de specialiști toate considerentele, cari sunt pentru, și cari contra operațiunilor de comăsare. Fără hotărîrea de aprobare al acestei comisii nu să pot începe operațiunile de comăsare.

Această dispoziție a legii are scopul să evite lucrări inoportune și abuzive. Astfel să garantează eficacitatea lucrărilor de comăsare și admiterea lor pentru cazurile, când economicește sunt oportune.

2. Operațiunile de comăsare să fac prin justiție. Forul I. Tribunalul, forul II. Curtea de apel, și forul III. Casația. Procedura specifică reglementează felul cum să realizează operațiunile de comăsare.

3. Combinația reușita a facultativității și obligativității în celace privește inițiativa operațiunilor de comasare. Celea doue principii extreme și absolut opuse s'a combinat în mod reușit, făcându-să restricțiuni și pentru una și pentru alta.

4. Avizul Ministerului pentru constituirea unor noi pășunate și reglementarea celor vechi. Ministerul de agricultură poate admite, ca până la 5% din întinderea totală a hotarului comune, să-se repartizeze ca pășune. In cazuri justificate poate admite chiar împărțirea pășunatului existent.

5. Budgetul operațiunilor de comăsare. Spesele comăsării privesc pe proprietari. Aceasta este o normă generală. Aceste spese însă nu să vor socoti, decât în mod progresiv. Cei cari au mai puțin de 1 iug. cad. și 3 parcele, vor participa la spese în măsura de tot recusa.

Pentru încurajarea comasărilor, statul avansează speșele, pe cari le încassează apoi mai târziu concomitent cu impozitele.

6. Inginerii operatori. Să reglementează situația inginerilor operatori, toate drepturile și obligamentele lor. Se fixează și sancțiunile pentru acești ingineri, în cazuri de abateri dela lege.

În urma măsurătoarelor parțiale cadastrale, situația parcelelor din hotarul unei comune, a rămas definitiv fixată și exactă. În urma operațiunilor de comasare însă această situație va suferi unele schimbări. Ba unele parcele vor dispărea, altele se vor contopi, iar numeri topografici vor fi înlocuiți cu alții. În cursul acestor lucrări se reclamă o muncă migăloasă și exactă, deoarece rezultatul operațiunilor comasare, va trebui să prezinte o altă hartă chiar așa de exactă, ca cea a măsurătoarei parțiale cadastrale. În astfel de împrejurări răspunderea inginerului operator este mare și tocmai pentru aceasta s'a reglementat cercul lui de activitate, drepturile și obligamentele lui. Sancțiunile penale față de abuzurile inginerilor operatori, au fost fixate în urma experienței din trecut.

Aceste sunt punctele esențiale a procedurii de comasare azi în vigoare din Ardeal. Să realizăm acum, cum au fost considerate și ce scop au urmărit operațiunile de comasare în cadrele politice agrare ungurești ?

În politica agrară ungurească toate operațiunile statului au fost concepute din două motive: 1. economic, 2. național. Această prevedere a stat și la fundamentul operațiunilor de comasare. Ele au servit deci două scopuri, unul de ordin economic, altul de ordin național.

1. De ordin economic. Politica agrară ungurească a fost perfect edificată asupra importanței unei grupări potrivite pe teren a proprietăților rurale și a efectului ei din punct de vedere a producției agricole. A știut foarte bine, că fără potențarea capacității de producție a proprietăților, intensificarea producției agricole nu se poate concepe. Tocmai pentru acea dela 1848 începând și până la desfacerea imperiului Habsburgic, toate regiunile ungurești au încurajat și îndrumat operațiunile de comasare. Mai ales în regiunile locuite etnograficește de elementul unguresc, să poate ușor descifra această muncă. Aici aceste operațiuni au fost realizate foarte prudent și după un plan perfect conceput. Progresul agricol în urma lor în aceste regiuni să poate ușor constata. Astfel se poate explica progresul agricol, în regiunile locuite de unguri și sași, față de regiunea locuită de elementul românesc. Favorizarea acestor regiuni, a asigurat apoi belșugul și bogăția populației rurale ungurească și săsească, față de cea românească.

2. De ordin național. Politica agrară ungurească a înțeles să refacă prin operațiunile de comasare proprietățile nobiliare grav vulnerate prin dispozițiunile legilor din 1848 și prin împrumutările făcute pe loc. Aceste operațiuni au fost menite să exopereze pământurile dela iobăji și jileri români.

Înainte de 1848 elementul românesc ajunsese într'o stare de sclavi pe pământul Ardealului. În astfel de stare alui, el a dat cel mai

mare contingent de iobai și jileri în Ardeal. Ca o urmare firească al acestei stări de drept a fost faptul, ca celea mai multe sesiuni urbariale și jilere au fost în mâinile lui. Prin legiferarea din 1848, toate sesiunile urbariale și jilere trecând cu drept de proprietate în favorul iobașilor și jilerilor, — deodată elementul românesc a ajuns la pământ. Și anume la mari întinderi, deoarece pe acelea vremuri aproape întreagă parte cultivabilă a bunurilor mobiliare, era muncită de iobași și jileri. Cultura în regie proprie a moșiilor nu s'a practicat pe acelea vremuri de proprietarii nobiliari.

Prin legiferarea din 1848 deci elementul românesc a câștigat mult. Proprietarii nobili deodată s'au trezit fără pământ de cultură pe moșiile lor și cu restul de moși enorm inestrițate cu sesiunile urbariale și jilere ale românilor. Din scrisorile specialiștilor de pe acelea vremuri se și poată descifra alarma, pe care a dat-o nobili din Ardeal pe acest titlu. Politica agrară ungurească însă, n'a putut să revină asupra legiferărilor din 1848, — deși toate interesele economice ale nobililor unguri, au reclamat această revenire.

Revenirea pe fața asupra dispozițiilor din 1848 fiind imposibilă s'a recurs la alte experiențe. S'a conceput organizarea proprietăților cu scopul vădit, că în cursul operațiunilor agrare, să se rectifice greșelile din 1848. Planul a fost refacerea proprietăților nobile ungurești.

Operațiunile de comasare, au fost socotite de ocaziunea cea mai bună pentru refacerea proprietăților nobiliare. Prin abuz n'a făcut tendențios clasificarea hotarului comunelor. Pământurile țaranilor au fost evaluate nefavorabil, iar celea a nobililor excesiv de bine. La repartizarea loturilor de comasare apoi, pământurile nobiliare au fost grupate în clasele unde cota trebuia rebonificată prin adaus de întindere. Astfel s'a întâmplat că țaranii în urma comăsării au primit cantitativ mai puțin și calitativ mai redus.

Înainte de comasare moșia conților și magnaților a fost și redusă și respirată. După comasare însă a ieșit și crescută și sistematic grupată pe teren, deci complect refăcută. Întreagă aceasta gestiune s'a făcut cu aparența unei complete legalități, — pe cale judecătorească, deci prin justiție. Arhivele tribunalelor însă sunt pline de reclamațiile țaranilor, pe cari le-au dat în cursul procedurilor de comasare, față de ilegalitatea și nedreptatea, ci li-s'a făcut. Atunci țaranii n'au obținut dreptate, mai târziu însă istoria le-a dat-o.

ION IACOB

INSEMNĂRI

Școale fără local. O specialitate românească e școala fără local, ori, mai bine zis, îngrămădirea mai multor școli într'un singur edificiu. La Ploiești, bună oară, într'un oraș atât de mare, cât și Clujul, avem un singur liceu, în care însă, funcționează, de dimineața până noaptea târziu, două ori trei licee, aproape cu aceiași profesori. Tot astfel la București, fiecare liceu are o secție bugetară și o secție ori două, extrabugetare. Școale fără local, cari își țin cursurile în localurile altor școale, avem de-o bucată de vreme chiar și aici în Cluj.

E de prisos, așa vedem, să mai stăruim asupra desavantajilor acestui sistem. Îngrămădirea de mai multe școale într'o singură clădire înseamnă, surmenarea profesorilor, a elevilor, ba, chiar și a edificiului. De-aceea, suntem de convingerea că acestor stări de lucruri trebuie să li-se pună cât mai curând capăt. Pe de-o parte, să nu se

mai admită deschiderea de școale noi, înainte deași avea clădirea lor, iar pe de altă parte, să se înceapă o acțiune serioasă pentru ridicarea de clădiri școlare. La școală nu trebuie să se facă numai oare, ci și educație și instrucție.

Sărbătorirea lui Victor Lazar. Între dascălii trecuți peste munți în timpul stăpânirii maghiare, cari, după realizarea idealului național s'au reîntors în Ardeal, a fost și Victor Lazar, redactorul de pe vremuri al ziarelor „Tribuna” și „Foaia Poporului”. El a primit o catedră de istorie la școala normală de băieți din Cluj, dându-i-se ocazia să sărbătorească prin un nou efort de muncă cinstită triumful cauzei pentru care și el a luptat în fiecare clipă a vieții sale și de dragul căreia, ca mulți alții din vremea lui, a fost nevoit să părăsească Ardealul. Despre activitatea desfășurată de dânsul, atât

în Ardeal, cât și „peste munți“ și în Macedonia, s'ar putea scrie o carte întreagă. Ca dascăl, ca ziarist, a propovăduit idealul, care era al tuturor sufletelor românești, plătindu-și apoteoasca lui însuflețire cu suferințele îndurate în temnițele Seghedinului. Peste munți el a făcut cinste Ardealului românesc, fiind îmbrățișat cu drag în toate părțile nu numai ca ardelean ci și ca un om al muncii cinștite. În toate situațiile ce i-s'au creat după aprecierea calităților cu cari era înzestrat, a fost la locul său. Elevii trecuți sub mâna lui se vor gândi cu drag la el întotdeauna.

A scris o multime de broșuri pentru popor, cărți într'adevăr bune și folositoare. În activitatea lui literară a știut să fie un adevărat dascăl al mulțimei. De-aceea a fost apreciat și de „Academia Română“, care i-a acordat unul dintre cele mai însemnate premii.

Întors în Ardeal, a ajuns „dascăl de dascălie“, ca și Chichiudeal. Vreme de șase ani, în interesantele lui lecții de istorie, a pregătit și el sufletește o întreagă generație de viitori dascăli, propovăduind mai ales recunoștința față de acel „vechiu regat“, care a ocrotit pe toți cei alungați din Ardeal de furia ungurească. A scris mult în coloanele revistei „Învățătorul“ și ale gazetei „Cultura Poporului“, iar de-o vreme încoace redactează aproape singur gazeta populară „Foaia Noastră“, ale cărei pagini sunt adevărate comori sufletești. Sindicatul presei române, apreciind bogăția muncii lui, l'a ales încă în primul an după constituire, membru de onoare.

Dar, se scurg și anii omului muncitor. Ajuns la limita de vârstă, a fost trecut la pensie încă la începutul anului școlar curent, în urma cererii pe care el însuși a înaintat-o ministerului. Rămânând și pe mai departe redactor al gazetei „Foaia Noastră“, își va con-

tinua în coloanele ei munca de profesor. Colegii lui de școală și elevii au organizat o duioasă serbare de rămas bun, la care au participat autoritățile școlare, un delegat al Sindicatului presei ardeleni și mulți prieteni ai sărbătoritului. În discursuri frumoase s'a evidențiat personalitatea acestui vrednic om, care în cursul vieții sale a făcut cinste școlii și presei românești, și care sperăm, încă mulți ani va purta cu însuflețirea de-altădată, steagul culturii naționale.

Secțiunea medicală a Astei. Zilele aceste s'au întors din Basarabia, delegații Secțiunii medicale a Astei, unde au ținut mai multe conferințe în Chișinău și Orhei.

Tânăra secțiune este, fără îndoială, cea mai activă dintre toate secțiunile Astei. Azi primăvară, s'a aranjat în sala IV-a a Universității Cluj, o serie de admirabile conferințe, despre combaterea sifilisului, vizitate de un imens public de studenți, funcționari, militari, profesori etc, dornic să se instruiască într'un domeniu prea mult neglijat de noi.

După aceste conferințe, încununată de un extraordinar succes, a urmat propăganda antisifilitică la sate. Secțiunea medicală a „Astei“, pentru a ajunge mai sigur la rezultat a făcut apel la intelectualii satelor, la preoți și învățători, câștigându-i ca propagandiști ai acestei opere de salvare și ridicare a neamului nostru. S'au înființat biblioteci de popularizare, despre sifilis, tuberculoză, cancer, alcoolism, boale contagioase, etc.

În cursul iernii, se va organiza o nouă serie de conferințe, din domeniul biologiei, succedate de anchete sanitare ce se vor întreprinde la sate.

Iubileul „Cuvântului“. Deunăzi, ziarul bucureștean „Cuvântul“ și a serbat doi ani de apariție. Pentru unii a

fost o zi de regret. Mai întâiu am făcut constatarea, cu toată lumea împreună, că „Cuvântul“ de acum, nici pe departe nu mai este „Cuvântul“ aniversării primului an de apariție. Lipsa atâtor caricaturi, cari înpestrăuau anul trecut paginile ziarului, dovedește o lipsă de colaboratori cari au născut din sufletul lor și inima largă luminoasă apariție din toamna anului 1924. E adevărat că am văzut prezența constantă acolo al dlor Cezar Petrescu și Nae Ionescu. Sunt singurii cari mai întrețin aceasta foaie. Isaia Tolau, tânărul dar vigurosul ziarist nu e încă un scriitor, un ziarist de proporțiile celor 2 amintiți, ca să fie o grindă fundamentată, a treia dimensiune, al ziarului. Incolo — jale mare. Caricatura stilizată și vărâtă în capul foi a directorului politic, nu dovedește nimic. Ba dovedește ceva: că un om există măcar și printr'o caricatură, când el însuși este caricatură. Dar caricatura nu e fond, și mai ales nu e ideologie. Dl Pampil Șeicaru își continuă gloria de „mare ziarist“ de „cel mai mare ziarist“ prin apropieri cu oamenii mari a zilei. În umbra titaniilor și piticul poate avea iluzii ame-

țitoare, dintre care cea mai modestă și inocentă e de a se identifice cu ei. Un caz de lipsă de personalitate curvatoasă șiră a spinării.

Și fiindcă „Cuvântul“ mai este și „tradiționalist“, aniversarea a II a venit cu o contravenție a tradiționalismului.

Între alte virtuți ale acestei dogme și simțiri, e și aceea de a respecta trecutul. „Cuvântul“ de data asta nu respectă trecutul: trecutul „Cuvântului“ — gloria, prestigiul, și neccsitatea lui, a fost mâna aceia de scriitori și ziaristi, care nu mai sunt și nici odată nu vor mai fi văzuți pe paginile ziarului. Dintre aceste nume: unele au devenit odioase; nu importă; dar un simplu, un elementar bun simț ar fi trebuit să sfătuiască pe jubiliari să amintească măcar pe Ni hifor Crainic, și seara la bañchet să se închine un pahar în sănătatea lui. Fiindcă din sănătatea lui intelectuală și morală, și nu din aparițiile caricaturale a acelor ce vor trece ca valul, s'a ținut sănătoasă și mândră și îmbrățigată de toată lumea românească, aceasta foaie a tineretului de aur. Din sănătatea lui, și nu din forfotul de gărgăuni ale... etc. etc.

